अहंकारात्तामसात् पृथिव्यादीनांपाठक्रमोनविवक्षितः ॥ १ ॥ एतेषुयेशब्दादयःसंतितेषुनिमित्तभूतेषुभूतानिमानुषादीनिमुह्यंति तेप्रसिद्धाःयोगिनोपिमुह्यंतीत्यध्याहृत्ययोज्यं ॥ २ ॥ महाभूतानांदेहाका
राणांविनाशोमरणंतदंतेभयंनारकं तथाप्रलयेचदैनंदिनादौप्रत्युपस्थितेदाहशोषादिजंमहत्प्राणभृतांप्राणिनांभयं ॥ ३ ॥ तत्रमरणस्यसर्वप्रत्यक्षत्वात्तदुपेक्ष्यप्रलयमाह यदिति उत्तरोत्तरंअनुलोमंआकाश
वाय्वग्निसलिलपृथिवीक्रमेण ॥ ४ ॥ ततइति द्विविधानिभूतानिस्थूलानिसूक्ष्माणिचतत्रयैर्योगबलेनसूक्ष्मेषुस्थूलानांप्रविलापनंकृतंततेतन्मात्रशरीराःसंतोनस्थूलेषुभूतेषुनश्यत्सुविनश्यंतीत्यर्थः ॥ ५ ॥ ननु
कोशनाशेकोशकारइवस्थूलनाशेसूक्ष्माणिकथंननश्यंतीत्याशंक्याह शब्दइति शब्दादयोविषयाः क्रियाश्चतद्ग्रहणरूपाः करणनित्याःकरणात्मनामनोमात्रेणरूपेणनित्याःअविनाशिन्यः कारणनित्याइति
पाठेपिकारणंदहराकाशाख्यंसोपाधिब्रह्मतद्रूपेणनित्याः मोहसंज्ञिताःस्थूलाअनित्याअनृतत्वात् तइमेसत्याःकामाअनृतापिधानाइतिश्रुतिर्हिसूक्ष्माणांसत्यत्वंतत्पिधायकानांस्थूलानामनृतत्वंचाह तस्माद्युक्त

ब्रह्मोवाच अहंकारात्प्रसूतानिमहाभूतानिपंचवै ॥ पृथिवीवायुराकाशमापोज्योतिश्चपंचमं ॥ १ ॥ तेषुभूतानिमुह्यंतिमहाभूतेषुपंचसु ॥ शब्दस्पर्शनरूपे
षुरसगंधक्रियासुच ॥ २ ॥ महाभूतविनाशांतेप्रलयेप्रत्युपस्थिते ॥ सर्वप्राणभृतांधीरामहद्भ्युद्यतेभयं ॥ ३ ॥ यद्यस्माज्जायतेभूतंतत्रतत्प्रविलीयते ॥ लीयंते
प्रतिलोमानिजायंतेचोत्तरोत्तरं ॥ ४ ॥ ततःप्रलीनेसर्वस्मिन्भूतेस्थावरजंगमे ॥ स्मृतिमंतस्तदाधीरानलीयंतेकदाचन ॥ ५ ॥ शब्दःस्पर्शस्तथारूपंरसोगंधश्च
पंचमः ॥ क्रियाःकरणनित्याःस्युरनित्यामोहसंज्ञिताः ॥ ६ ॥ लोभप्रजनसंभूतानिर्विशेषात्यकिंचनाः ॥ मांसशोणितसंघाताअन्योन्यस्योपजीविनः ॥ ७ ॥
बहिरात्मानइत्येतेदीनाःकृपणजीविनः ॥ प्राणापानावुदानश्चसमानोव्यानएवच ॥ ८ ॥ अंतरात्मनिचाप्येतेनियताःपंचवायवः ॥ वाङ्मनोबुद्धिभिःसार्द्धमिद
मष्टात्मकंजगत् ॥ ९ ॥ त्वक्घ्राणश्रोत्रचक्षूंषिरसनावाक्संयताः ॥ विशुद्धंचमनोयस्यबुद्धिश्चाव्यभिचारिणी ॥ १० ॥

मुक्तंधीरानलीयंतेकदाचनेति ॥ ६ ॥ अनित्यानांलक्षणमाहसार्द्धेन लोभेति लोभोलब्धुमिच्छातस्यप्रजनंप्रजाफललोभपूर्वकंकर्मेत्यर्थः तस्मात्संभूताः संयुक्ताइतिपाठेकर्मबद्धाः निर्विशेषाःसर्वेषांपांच
भौतिकत्वाविशेषात् अकिंचनाःनास्तिकिंचनवस्तुसत्यासुताः रज्जूरगवत्तुच्छाइत्यर्थः अन्योन्येतुजीवोजीवस्यजीवनमित्यर्थान्नश्वराः ॥ ७ ॥ बहिरात्मानःस्थूलशरीराणि दीनाःक्षुधाद्युपद्रुताः कृपणजी
विनःबाह्यसाधनजीवनाः नित्यानियावन्मोक्षस्थायीनिभूतान्याहसार्धेन प्राणेति ॥ ८ ॥ अंतरात्माचितिच्छायायुक्तोऽहंकाराख्योजीवःप्राणादिपंचकंवाङ्मनोबुद्धित्रयंचेत्यष्टावुपाधित्वेननियतानियमेन
संबद्धाः एतदष्टकात्मकंजगत् अयंभावः मनसाह्येवपश्यतिमनसाशृणोतीत्यादिश्रुतेःचक्षुःश्रोत्रात्मकंमनएवसर्वकरणरूपं करणानांचप्राणेभ्योदेवादेवेभ्योलोकाइतिचक्षुरादिभ्यःसूर्यादीनांतेभ्योरूपादीनां
चोत्पत्तिश्रवणेनसर्वहेतुतयासर्वात्मकत्वादेतावन्मात्रंजगदितियुक्तमेवोक्तंअष्टात्मकंजगदिति ॥ ९ ॥ १० ॥

Digitized by Google